

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет фізичного виховання
Кафедра фізичної терапії, фізичного виховання та біології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Перший проректор

С. Набока

«27» червня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АНТРОПОЛОГІЯ

підготовки здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

(шифр і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою

Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

(назва програми)

мова навчання українська

Розробник: Кушакова І.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології ДВНЗ «ДДПУ».

Рецензенти:

Дичко В.В. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, фізичного виховання і біології ДВНЗ «ДДПУ».

Євтухова Т.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики ДВНЗ «ДДПУ».

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри фізичної терапії, фізичного виховання та біології

Протокол № 8 від «27» червня 2022 р.

Завідувач кафедри фізичної терапії,

фізичного виховання та біології _____ В.В. Дичко

Погоджено групою забезпечення спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Керівник групи забезпечення _____ І.В. Кушакова

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“27” червня 2022 р.

протокол № 9

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 150	Рік підготовки:	
	4-й	4-й
	Семестр	
	7-й	7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 4 самостійної роботи здобувача – 8	Лекції	
	32 год.	10 год.
	Практичні	
	32 год.	8 год.
	Самостійна робота	
	86 год.	132 год.
Вид контролю: екзамен		

Мета вивчення навчальної дисципліни «Антропологія» полягає у формуванні у студентів знань з історії антропології, її сучасних напрямків, оволодіння основними методами досліджень, спеціальними вміннями: за характерними антропологічними ознаками визначати расу людини, її належність до певного конституціонального типу, орієнтуватись у питаннях ауксології і антропогенезу.

**2. Матриця результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни (вибіркової)
«Антропологія»**

Результати навчання	Методи навчання	Методи контролю
<ul style="list-style-type: none"> – знання природничих та конкретних біологічних наук в обсязі, необхідному для обґрунтування загальнотеоретичних питань біології і основ здоров'я людини (об'єктно-предметна область, термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження, історія розвитку тощо); – здійснення аналізу структурно-функціональної організації, механізмів регуляції та адаптації організмів; – здатність визначати антропологічні ознаки, користуючись спеціальними таблицями, малюнками, схемами, приладами; – здатність орієнтуватись у питаннях ауксології людини, конституціології, расознавства і антропогенезу; – розуміння загальних закономірностей історичного розвитку біологічних систем. 	<p>Словесний метод (лекції, що проводяться з використанням наочності – застосуванням презентацій, відеоматеріалів, демонстрації натуральних об'єктів, моделей та муляжів; обговорення, бесіда, дискусія, аналіз);</p> <p>практичний метод (практичні роботи, вивчення закономірностей еволюційного процесу, набуття практичних навичок; інтерактивні методи (мозковий штурм, робота у групах), аналіз конкретних ситуацій, розробка презентацій, реферативна робота).</p> <p>У рамках самостійної роботи використовуються діагностичні та пошукові методи навчання відповідно до типу та складності завдання.</p>	<p>Вхідний (бесіда).</p> <p>Поточний контроль (письмові роботи у формі рефератів, презентацій, доповідей); усне опитування; письмове опитування (тестування, звіт про виконання практичної роботи, відповіді на питання).</p> <p>Вирішення компетентісно-орієнтованих практичних завдань; поточні та контрольні тестування.</p> <p>Підсумковий контроль (екзамен).</p>

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	зокрема			усього	зокрема		
		л	пр.	с. р.		л	пр.	с. р.
Тема 1. Антропология – наука про походження і розвиток людства	14	2	2	10	16			16
Тема 2. Програма і методика антропологічних досліджень	22	6	6	10	20	2	2	16
Тема 3. Ауксология – наука про закономірності росту й розвитку людини	18	4	4	10	18	2		16
Тема 4. Учення про конституцію. Проблеми біосоціальної антропології	18	4	4	10	20	2	2	16
Тема 5. Походження людини (антропогенез)	20	4	4	12	16			16
Тема 6. Расознавство – вчення про антропологічну різноманітність і єдність сучасного людства	20	4	4	12	22	2	2	18
Тема 7. Історична антропология України	18	4	4	10	16			16
Тема 8. Антропологічний склад українського народу	20	4	4	12	22	2	2	18
Усього годин	150	32	32	86	150	10	8	132

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Антропология як наука. Історія антропології	2	
2	Програма і методика антропологічних досліджень	6	2
3	Ауксология – наука про закономірності росту й розвитку людини	4	2
4	Учення про конституцію. Проблеми біосоціальної антропології	4	2
5	Походження людини (антропогенез)	4	
6	Расознавство – вчення про антропологічну різноманітність і єдність сучасного людства	4	2
7	Історична антропология України	4	
8	Антропологічний склад українського народу	4	2
<i>Разом:</i>		32	10

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Історія антропологічних знань. Видатні антропологи	2	
2	Палеоантропологічні дослідження. Вивчення антропологічних ознак сучасної людини. Антропологічне дослідження власного тіла	6	2
3	Вивчення закономірностей ростових процесів у сучасного людства	4	
4	Типи конституції людини та їх ознаки	4	2
5	Еволюційне походження людини	4	
6	Расові класифікації і расові ознаки	4	2
7	Антропологічний склад давнього населення України	4	
8	Антропологічний склад сучасного населення України	4	2
<i>Разом:</i>		32	8

4.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Формування антропологічних знань у різні історичні епохи. Розвиток антропології в Україні. Видатні антропологи	10	16
2	Антропометрія. Антропологічний інструментарій. Основні напрями антропологічних студій	10	16
3	Акселерація як біологічне та соціальне явище	10	16
4	Медичні та екологічні аспекти конституції. Проблеми біосоціальної антропології	10	16
5	Антропогенез. Вузлові проблеми походження людини і формування людського суспільства	12	16
6	Походження рас. Наука проти расизму	12	18
7	Населення України від палеоліту до XIX ст.	10	16
8	Антропологічний склад сучасних українців	12	18
<i>Разом:</i>		86	132

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100-бальною шкалою	За національною шкалою	
	для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт	для заліків
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

6. Засоби діагностики результатів навчання

1) усні опитування на практичних заняттях – індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда (оцінюється рівень розуміння здобувачем теоретичного матеріалу, вміння формулювати запитання до теми та давати на нього відповідь, якість підготовки домашнього завдання);

2) перевірка виконання завдань практичної роботи – звіт, письмове тестування; вирішення проблемних задач; в тому числі перевірка вміння аналізувати й застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань; перевірка результатів виконання завдань для самостійної роботи.

3) екзамен, який вимагає підготовки відповіді на три теоретичних запитання.

Питання до екзамену

1. Предмет і завдання антропології.
2. Розділи антропології: антропогенез, етнічна антропологія (расознавство), морфо-фізіологічна антропологія.
3. Розвиток антропології від спостережень до науки.
4. Зародження антропологічних знань в античний час і середньовіччя.
5. Формування антропології як самостійної науки.
6. Головні напрямки сучасної антропології.
7. Розвиток антропології в Україні.
8. Палеоантропологічні дослідження.
9. Визначення віку і статі людини.
- 10.Краніометричні дослідження.
- 11.Реконструкція обличчя за черепом.
- 12.Вивчення кісток посткраніального скелета.
- 13.Пігментація шкіри і очей.
- 14.Волосяний покрив.
- 15.Розміри голови і будова обличчя.
- 16.Дерматогліфічні ознаки.

- 17.Одентологічні ознаки.
- 18.Групи крові як антропологічна ознака.
- 19.Поняття росту і розвитку.
- 20.Біологічний вік і показники зрілості.
- 21.Роль спадковості і факторів середовища у контролі над ростом.
- 22.Акселерація.
- 23.Загальні уявлення про конституцію.
- 24.Морфологічна конституція.
- 25.Психологічні аспекти конституції. Психосоматичні асоціації.
- 26.Конституція і статевий диморфізм.
- 27.Медичні та екологічні аспекти конституції.
- 28.Деякі проблеми біосоціальної антропології.
- 29.Головні принципи расової класифікації.
- 30.Морфологічна характеристика основних расових груп.
- 31.Співвідношення расових, етнічних та лінгвістичних класифікацій.
- 32.Антропологічна структура населення земної кулі.
- 33.Первісний дицентричний поділ людства.
- 34.Пристосувальний характер расових прикмет і утворення великих рас.
- 35.Зміни расових ознак в процесі соціально-економічного розвитку людства.
- 36.Наука проти расизму.
- 37.Раси, психіка, культура.
- 38.Фенотипічний поліморфізм популяцій людини.
- 39.Антропологічні особливості українського народу початку ХХ ст. згідно досліджень Федора Вовка. Пігментація (барви очей та волосся). Зріст, головний та висотний показники. Лицевий та носовий показники. Довжина руки й ноги.
- 40.Антропологічний склад сучасного українського народу. Соматологічні дослідження.
- 41.Дерматогліфічні дослідження сучасного українського народу.
- 42.Одентологічні дослідження сучасного українського народу.
- 43.Гематологічні дослідження сучасного українського народу.

7. Рекомендована література

Основна

1. Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології. К. : Центр навчальної літератури, 2020. 378 с.
2. Борисова О.В. Соціальна антропологія. К. : Кондор, 2021. 416 с.

3. Корж О.П. Основи еволюції : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2018. 381 с.

4. Циммер К. Еволюція. Триумф ідеї. Х. : Книжковий клуб сімейного дозвілля, 2020. 400 с. (електронне видання).

5. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Волковська Г.І. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 184 с.

6. Задорожний К. Від мавпи до людини. Харків : Ранок, 2021. 96с.

Додаткова

1. Фізіологія : навчально-методичний посібник / Гжегоцький М. Р., Петришин Ю. С., Мисаковець О. Г.; за ред. М. Р. Гжегоцького. Вінниця : Нова Книга, 2019. 464 с.

2. Анатомія людини : підручник / [Кривко Ю. Я., Черкасов В. Г., Кравчук С. Ю. Сопнева Н. Б. та ін.] ; за ред.: проф. Кривка Ю. Я., проф. Черкасова В. Г. Вінниця : Нова Книга, 2020. 448 с.

3. Фізіологія. Короткий курс : навч. посібник для медичних і фармацевтичних ВНЗ / [В. М. Мороз, М. В. Йолтухівський, Н. В. Белік та ін.]; за ред.: проф. В. М. Мороза, проф. М. В. Йолтухівського. 2-ге вид. допов. і переробл. Вінниця : Нова Книга, 2019. 400 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. https://www.youtube.com/watch?v=cOoaLUvmILc&ab_channel=WildFox
2. https://www.youtube.com/watch?v=IO_CQy9j6oA&ab_channel=%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8
3. <https://subject.com.ua/biology/medical/90.html>
4. <http://litopys.org.ua/segeda/se03.htm>
5. https://www.slideshare.net/ssuser628e89/ss-53205883?from_action=save
6. http://e-pidruchniki.com/content/365_51_Zakonomirnosti_ta_sychasni_tendencii_fi_zichnogo_rozvitky_ditei_riznogo_viky.html
7. <https://www.youtube.com/channel/UC7OEbuj75LYjOxj6tjYXVjA>

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Антропологія» на навчальній платформі Moodle <http://212.3.125.77:9090/moodle/course/view.php?id=35>